

Theoretical and methodological aspects for the global knowledge society

Теоретико-методологически аспекти на глобалното общество на знанието

Ivan Iliev¹

Иван Ас. Илиев¹

Abstract: The aim of the present study is to reveal main aspects in its content for the interpretation of the global knowledge society as well as to clarify some deposited stereotypes and analogies with the similar concept. This would highlight the problems in its establishment which can orient scientists to find the instruments and tools for their solution.

Key words: globalization, information revolution, postindustrial society, new economy, access to the knowledge, contract to access knowledge.

Въведение

Краткият екскурс в общата еволюция на човечеството показва, че знанието винаги е било в основата на неговото развитие, но в края на миналия и началото на настоящия век, то придобива нова непозната сила и изключително значение. Ако в миналото притежаването на знанието е преди всичко привилегия на учениците-самотници, днес то се превръща едва ли не в ежедневен занимание на почти всички хора, резултат преди всичко от бурно развиващата се информационна революция и сливането на технологиите. Отчитайки факта на тоталната глобализация следва да отбележим, че знанието също се глобализира, в смисъл, че то описва и предписва развитието на глобализационните процеси. Глобалното знание е синтез на интелектуалните активи на човечеството в многовековното му развитие. То трябва да се основава на локалното знание т.е. това, което хората от различни географски зони и региони са придобили в продължение на обучението си и кариерното развитие.(1). От друга страна, следва да се отчитат социално-икономическите условия и културната идентичност.

¹доц.д-р Иван Илиев, Стопански факултет, Технически университет –София

Основно съдържание

Непознатият досега прогрес на знанието благодарение на лавинообразно нарастващия обем на информацията е причината за постоянното реструктуриране и реорганизация на национално, регионално, секторно и фирмено равнище. А това само по себе си води до засилващата се неравномерност в използването на знанието – т.нар. „knowledge divide” между постиндустриалните страни и тези, които все още са в епохата на индустриалното общество, а някои, дори в средновековието. Страните изостанали в своето развитие са в неблагоприятна позиция поради практическата невъзможност да инвестират достатъчно в развитието на знанието, възпрепятствани от липсата на добре развита институционална и социална инфраструктура – липсват ефективни и гъвкави финансови, трудови, образователни, информационни и пазари на знанието. Няма и социално-осигурителна система, която да улесни и облекчи непрекъснатото реструктуриране. За тези страни е важно не само да са в състояние да произвеждат повече знание, но ефективно да използват постиженията и знанието генерирани от други държави. Без съмнение, тоталната глобализация и информационната революция предопределиха принципите за формирането на новия социум, вече получил името си „общество на знанието” и „нова икономика”.

Глобалното общество на знанието (именно защото е такова) акумулира в себе си информационното общество (доколкото то се основава на синтеза на информационните технологии и съвременните комуникации), новата икономика, по известна като икономика основана на знанието, ценности, принадлежащи на общество, което е икономически и технологично развито, но също и демократично зряло. Крайъгълен камък в изграждането на

информационното общество е комуникацията като базова човешка потребност и основа на цялата социална организация. Тя е същевременно парадигмата на човешкото развитие, основаващо се на разкриването на нови избори и свободи в комуникационните процеси.

Обществото на знанието не е тъждествено с икономиката, основана на знанието. Новата икономика концентрирала в себе си информационно-комуникационните технологии (ИТК) за увеличаване на производството и засилване конкурентоспособността за фирми, региони и държави. А това обяснява и полезността на ИКТ в качеството им на необходима инфраструктура за човешкото развитие.(2). От друга страна, на фирмено равнище, доколкото вече е установено, неясните (скритите)

знания т.е. догатките, интуитивните вдъхновения, ще играят огромна роля за развитието на бизнеса от аспекта на мениджмънта на знанията. А това означава, че следва да се отчита и спецификата на знанието в регионален (даже и религиозен) аспект.

В конкретния случай, от съществено значение е не самия мениджмънт, а менталността. Така например, Западната (християнска) цивилизация се характеризира с определена рационалност, а бизнесът до голяма степен се осланя на религиозния морал. Крайгълен камък на Западния мироглед е логосът, който е свързан с предметност на мисленето, а това е проблем доколкото логиката по своята природа е несвършена. Източната цивилизация с култа си към религията се изгражда на познанието до самия предел на съзнанието. Неслучайно компаниите от Изтока често преуспяват като че ли благодарение на идеалистическия подход – в това число и защото мислят с образи и метафори.(3). Тези две възможности съществуващи в човешката история: или предметност основана на субстанционното определение на нещата и общите понятия, или пределност, лишена от понятияен апарат и даже образност на света (в тесния смисъл на думата), ще играят в бъдеще първостепенна роля за формирането на глобалното общество на знанието (4).

Важна роля за развитието на глобалното общество на знанието на фирмено равнище ще играят създадените в отделни компании центрове на знанията (или компетенциите). Създаването и разширяването кръга на подобни центрове за събиране и разпространение на знания е задача, с която все по-често ще се сблъскват организациите, които са решили да опишат и развият такъв ценен ресурс като знанието. Те ще се превръщат в особени структурни единици на предприятията и фирмите, които контролират едно или няколко важни за тяхното направление действия, акумулират съответното знание и търсят начини да получат от тях максимална изгода.

Идеята за центровете не е принципно нова, доколкото в известна степен е възплътена в традиционни структури (отдели за научно-техническа информация, архиви, експертни групи за стандартизация и сертификация ит.н.). В съвременните условия вече е необходимо интеграция на; процесите, и различните форми и видове знания, експертите, за бърз достъп към интелектуалните ресурси на организациите и за ефективни ИКТ, което е от значение както за ръководството на компаниите, така и за специалистите, клиентите и партньорите им. В случая е важна не информацията сама по себе си, а връзката на хората, създаващи знанията, съвместния резултат от тяхната дейност. Визираните центрове наподобяват библиотеките, но тяхната специфична черта е в това, че в тях и чрез тях знанията се възпроизвеждат приоритетно в хората, а не в документите или архивиращите компютърни системи. Следователно, една от важните функции на подобни центрове следва да бъде осъществяване на връзка между специалистите и предоставяне свободен достъп до необходимата информация.

Основната задача на едно такова подразделение (без значение как ще се нарича) е да събира, формализира и разпространява в компаниите и техните филиали образците на най-добрия опит (the best practices). Специалистите от центъра следва да определят и описват алгоритъма на общите процеси, да съставят технически препоръки и стандартите по тяхното използване, да разработват програми за управление на промените в процеса на интеграция. Това може да бъдат ефективни методики за продажба, работа с клиенти, предоставяне на консултантски услуги, технологии на процесите за разработка на нови продукти, управление на проекти, използване на информационно-комуникационните и други специални технологии за създаване, обработка и прилагане на знанията. В работата на центровете на знанието (макар то да е квинтесенцията на процесите) акцентът е върху техническата страна - разработка на програмното осигуряване и избор на компютърно оборудване. Всъщност общата структура на центровете за знание и компетенциите, които могат да развият и придобият специалистите в съответната компания, би съдържала следните елементи:

- натрупване на световния челен опит, чрез екип откривач, адаптиращ и прилагащ добрите практики сред всички сътрудници в компанията;

- разработка на технологическите стандарти, от специалистите стандартизиращи процесите на единна технологическа платформа, свързващи репозиториите за обмен на метаданни и развиващи печелевия опит и приложението му в избраната платформа. В подобен модел на структура, обаче отсъства модел за обмен на

технологически ресурси или експертиза и избор на проекти;

- диференцирано обслужване – подобреният екип оптимизира използването на ресурсите от страна на участниците в проектите. Персоналът от това звено е натоварен с по-сложни функции и задачи от предшествашите, тъй като поддържа многочислени инициативи по управление на знанията, включително корпоративното обучение по технологията на продукцията, технологическия бенчмаркинг, управление на метаданните, оценка на програмното осигуряване;

- централизирано обслужване е подразделението, което би следвало да управлява интеграцията на процесите и данните, да притежава собствен бюджет и използва утвърдени методи за възвращаемост на инвестициите. В неговия ресор са множеството проекти, осигуряване развитието на ресурсите, качеството на данните, разработката на изискванията и стандартите към информационните и технически подсистеми, подигуряване обмяна на знанията и повторната им употреба при нови проекти. Разработките на разглеждания тип център в перспектива могат да се реализират зад пределите на организацията и до увеличат нейните финансови възможности

Социологическите изследвания през последните години установиха, че ИКТ доведоха до кардинални промени във вътрешната структура на фирмите и техните взаимоотношения с очертаваща се тенденция към хоризонтални (плоски) връзки, гъвкави и основани на сътрудничество модели, които са твърде отдалечени от пределно йерархичния и бюрократичен класически модел (5).

От позицията на ценностния подход в глобалното общество на знанието, принципите за равенство и справедливост в достъпа до основните продукти и услуги са разширени в областта на знанието и културата, които зависят все повече от ефективното разпределяне на възможностите.(6). Перспективата за „глобално общество на знанието” по степените си на развитие, предполага да се даде приоритет на интересите на гражданите, авторите и творците спрямо тези на традиционната издателска и културна индустрия, чийто бизнес-модел ще трябва да се предефинира в новия сценарий, създаден от все по-широкия достъп до информационно-комуникационните технологии.

Инициаторите за съхранение или разширяване на знанието и културата в публичния сектор, ще се изправят пред решителни битки в правната област (реформата на авторското право и законите за интелектуалната собственост), икономическата сфера (предефиниране бизнес-модела на издателската индустрия и промоцията на артистичната продукция) и в социалната област (ценностите и правата на гражданите спрямо

меркантилните интереси на индустрията и зле работещите социални регулатори). Независимо от всичко това, включването на все повече граждани в обществото на знанието, изисква допълнителни усилия, насочени към развиването на физически, виртуални и технологически пространства, където разширяването на знанието и културата в публичния сектор е буквално възможно.

За реализацията на посочените инициативи, обаче са необходими „глобални” инвестиции, както от страна на публичния, също така и от частния сектор в развитието на мощна инфраструктура от сървъри за разполагане на ресурси на обществено достояние и от мрежи за универсален достъп до знанието и културата, като се акцентира, преди всички върху данните и резултатите от научните изследвания. Инфраструктурата на свободния достъп без каквото и да е заплащане трябва да се превърне в значима публична услуга за обществото на знанието, сравнима с подобни услуги от типа на образованието, здравеопазването или транспорта. Обществото на знанието изисква от всички свои граждани не само растящи технически и професионални умения, компетенции и способности, но и нови форми за поощряване и промотиране на знанието, по-широк достъп до данни и до резултатите от научните изследвания. (7).

С оглед на практическата реализация на визираната инициатива, през 2004 г. Световната организация за интелектуална собственост (WIPO) прие „Програма за развитие”(Agenda for Development) с която се полага началото на въприемането на интелектуалната собственост като един от основните инструменти на развитието, а не като самоцел (8). Един от най-важните компоненти на тази програма е идеята за създаване на нов „Договор за достъп до знанието”, чрез който да се осигури (и защити) достъпа до знанието и гарантира технологичния трансфер към т.нар. развиващи се страни. Най-интересният аспект в него е включването на специален раздел от мерки за разширяване и укрепване на свободата на достъп до общите блага на знанието и особено тези, които са извлечени от изследвания, финансирани с обществени средства. Визираните мерки се отнасят до подкрепата на отворени стандарти, контролът срещу антиконкурентни практики, технологичния трансфер към развиващите се страни и клауза, която задължава да се финансира производството на стоки, свързани с откритото и свободно достъпно знание.

Изводи и препоръки

Изпълнението на тези мерки предполага обаче, решението на някои неотложни проблеми на формиращото се глобално знание, което да се

превърне в здрав фундамент, върху който ще се гради новото глобално общество на знанието и социалния просперитет.

1. Проблемът за смисълът и необходимостта от „добив на знания“ т.е системното получаване и приложение на натрупания опит, както на глобално, така и на местно (регионално, фирмено, муниципално) равнище, доколкото получените знания скоро се забравят.

2. Съхранението на знанията при нарастващия постоянно техен обем, извиква на живот нови форми и системи за тяхното съхранение – наличието на Google, Yahoo, Wikipedia, Cuil (от ирландски –знания) със запас от милиарди и трилиони страници, доказва значимостта му.

3. Старение и полуразпад на знанието, което предполага неотложни мерки за неговата реновация.

4. Диференцирано отношение към достъпа на знанието по отношение на инвестициите за неговото създаване – „безплатно“ за публичното знание, с организиране на пазар на „частното“ знание.

5. Насищане на ренженеринга на стопанските процеси (9) с научно знание в явната и неявната (в качеството му на скрито знание) му форми.

6. Включване на конкурентния инженеринг в промотирането и разширяване достъпа до знанието, като в отделните фирми и организации да се създават центрове на знанието.

Очевидно, тези и цяла поредица от нови проблеми очакват своето решение на глобално равнище, за да се създаде истинско глобално общество на знанието. А тяхното решение изисква ако не активно участие, то нашата съпричастност, която дължим на новото общество на знанието.

Ползвана литература

1. Pier J., What is responsible business leadership in the early 21st century ?

<http://www.imd.ch/research/challenges/TSO58-08.cfm>

2. Minos M.M., Cumbre Mundial Sobre la Sociedad de la Información, Ginebra 2003-Tunes2005. Doc. WSIS-03/GENEVA/4-S,12/05/2004(§4).

3. Секрет японских ноу хау- дискуссия.

<http://hbr-russia.ru/issue/31/345/>

4. Малявин В.В. Управление бизнесом – как управление государством.

<http://mbs.journal.ru/journal/articles.php?p=19&art=305>

5. Piore M.J., Charles FS(1984) The second Industrial Divide: Possibility for Prosperity, New York, Basic books

6. Gurstein M.(2003): Community Informatic and Community Innovation. Building National Innovation Capability from the Ground Up. School of Management, New Jersey, Institute of Technology, Newark, NJ.

7. Castells M(2001) The Internet galaxy: reflection on the Internet, business, and society, New York, Oxford University Press.

8. Shachikant S(2005) Propiedad Intelectual y la? „Agenda di Disarrollo,, OMPI (http://wsispapers.choike.org/briefing/esp/sangeeta_ompi.pdf Acc.march 2006)

9. Ангелов, К., Глобалното общество и влиянието му върху стопанските организации. Доклад I-ва международна конференция „Мениджмънт и инженеринг“, София, 2003г.